

Verslag

Stakeholderbijeenkomst 'Nationaal Programma Landelijk Gebied en LIFE IP All4Biodiversity: Met praktische tools gebiedsgericht aan de slag!'

8 december 2022 - Landgoed Huize Bergen te Vught

Inhoudsopgave

Beschrijving	2
Uitwerking programma	2
Onderdeel 1: Gebiedsgericht werken: support vanuit LIFE IP All4Biodiversity	2
Onderdeel 2: Toelichting uitrol Nationaal Programma Landelijk Gebied	3
Onderdeel 3: LIFE IP All4Biodiversity in de praktijk	4
Ervaringen in Noord-Brabant	4
Ervaringen in Gelderland	4
Onderdeel 4: Paneldiscussie.....	4
Onderdeel 5: Workshops.....	6
Workshop: Lerend praktijknetwerk en training samenwerkingscode	6
Workshop: Toolbox voor biodiversiteit	6
Workshop: KANO (Kansenanalyse Natuurontwikkeling)	7
Workshop: Excursie biologische boer in Van Gogh Nationaal Park.....	7
BIJLAGEN	8

Beschrijving

Nederland kent veel mooie natuurgebieden, met bijzondere planten, dieren en landschappen. Door verdroging, versnippering of te veel stikstof staat de natuur onder druk. Vaak komt dit door activiteiten in de directe omgeving. All4Biodiversity wil daar iets aan doen. Dit zesjarige LIFE IP programma (2020-2025) wil de kwaliteit van natuurgebieden in Nederland verhogen door een integrale aanpak te ontwikkelen voor het beheer van de terrestrische Natura 2000 gebieden, inclusief de omliggende gebieden.

Echter, herstel van biodiversiteit is niet alleen nodig in Natura 2000- en de overgangsgebieden, maar in het hele landelijke gebied. Dit betekent de transitie naar een natuurinclusief landschap. Dit is de sleutel voor het succes van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), dat de internationale doelen van natuur, water en klimaat integraal en gebiedsgericht wil aanpakken. Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en het LIFE IP programma All4biodiversity hebben inmiddels een handige toolbox ontwikkeld met concrete tools, best practices en de nodige kennis om dit mogelijk te maken.

Op 8 december 2022 hebben LIFE IP All4Biodiversity en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel daarom een stakeholderbijeenkomst georganiseerd met inspirerende presentaties en paneldiscussie, waarin de verbinding met NPLG is toegelicht, het gesprek is aangegaan over gebiedsgerichte samenwerking en hoe de uitrol van het programma in de praktijk verloopt. Met als belangrijkste vraag hoe het NPLG een succes kan worden en hoe de best practices, tools en kennis van All4Biodiversity daarbij kunnen helpen. In verschillende workshops kon men kennismaken met waardevolle praktische tools of op bezoek gaan bij een natuurinclusieve agrarische ondernemer in het Van Gogh Nationaal Park.

Dit verslag beschrijft kort de presentaties, discussiepunten en conclusies van de bijeenkomst. In de bijlagen zijn de presentaties van zowel het plenaire onderdeel als de workshops toegevoegd.

Uitwerking programma

Als dagvoorzitter bijt Ronald Hiel (directeur projectbureau Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel) de spits af met de actuele stand van zaken waar we ons in Nederland in bevinden met betrekking tot de opgaven voor natuur, water en klimaat. De tijd dringt en hoewel er veel lopende initiatieven zijn, heeft de ervaring uitgewezen dat het nu tijd is om nog beter samen te werken en middels een gebiedsgerichte aanpak de opgaven integraal op te pakken. Tijdens deze bijeenkomst onderzoeken we hoe we het NPLG tot een succes kunnen maken en hoe we elkaar hierbij kunnen helpen.

Onderdeel 1: Gebiedsgericht werken: support vanuit LIFE IP All4Biodiversity

Ed Weijdema (Beleidsadviseur Biodiversiteit bij provincie Zuid Holland en programmamanager LIFE IP All4Biodiversity) en Margo Meijerink (Adviseur Gebiedsgericht werken bij Deltaplan Biodiversiteitsherstel).

Als programma manager van lead partner Provincie Zuid-Holland heet Ed iedereen nogmaals welkom en is blij dat deze bijeenkomst eindelijk live kan plaatsvinden. Middels een prezi legt Ed kort uit dat LIFE IP All4Biodiversity initieel is gestart om de Natura 2000 doelen te behalen door samenwerking met stakeholders in de overgangsgebieden. Daarbij is het programma gestoeld op de succesfactoren en thema's van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel met pilots in vijf provincies. Het doel is het samenstellen van een toolbox, met daarin natuurinclusieve kennis, tools, maatregelen en best practices, om gebiedsprocessen rond Natura 2000 te helpen, versnellen en verbeteren. Ondertussen is het programma ingehaald door de ontwikkelingen rondom de stikstofdiscussie en NPLG, waarbij het niet alleen gaat om natuur, maar ook water en klimaat. Daarom is gekozen om het programma

bij te sturen en de toolbox nog breder in te zetten in landelijke gebiedsgerichte projecten en aan te sluiten op andere programma's, zoals het NPLG.

Margo vult aan dat het originele plan om een governancestructuur te ontwikkelen voor gebiedsgerichte projecten door de veelzijdigheid daarvan ongewenst is. In plaats daarvan is gekozen voor het ontwikkelen van een training over samenwerkingsverbanden - de samenwerkingscode - waarbij deelnemers hun eigen casus kunnen ontrafelen en inzicht krijgen in de verschillende rollen en belangen. Daarnaast is een lerend praktijknetwerk opgezet, waar deelnemers elkaar kunnen vinden en ervaringen kunnen uitwisselen over hun gebiedsgerichte samenwerking.

Vraag: De toolbox is ontwikkeld voor Natura 2000, hoe kan deze van nut zijn in het NPLG?

Antwoord: De toolbox is met name gericht op de overgangsgebieden rondom Natura 2000. In de praktijk bestaat er geen harde grens waar het overgangsgebied eindigt. Met het NPLG, waarmee we de internationale doelen voor natuur, water en klimaat willen behalen, willen we toe naar een natuurinclusief landschap, dat beschouwd kan worden als een groot overgangsgebied. De toolbox is daarom ook toepasbaar in gebieden buiten de Natura 2000 en de overgangsgebieden.

Onderdeel 2: Toelichting uitrol Nationaal Programma Landelijk Gebied

Pieter de Boer (Omgevingsmanager NPLG bij Ministerie van LNV)

De ministeries van I&W, BZK en LNV zijn gezamenlijk officieel opdrachtgever van het NPLG. Pieter licht de actuele stand van zaken toe met betrekking tot het NPLG, inclusief de opgave met toekomstvisie en opgaven voor het landelijk gebied ten aanzien van natuur, water en klimaat. Niet overall is ruimte voor, we zullen moeten puzzelen op maat. Tot juli 2023 zullen er gaandeweg meer indicatieve doelen bekend worden gedurende het proces richting gebiedsprogramma's. Vanaf 25 november kunnen provincies ieder aan de slag met wat al weg bekend is, terwijl het NPLG en RTLG ondertussen feedback zullen ophalen. Dit proces zal daarom iteratief en adaptief moeten gebeuren: doen, leren en beter doen.

Vraag: Vanuit het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en het Aanvalsplan Landschapselementen hebben we ons gecommitteerd aan 10% groenblauwe dooradering. Dat zien we ook terug in het NPLG, met als doel om 5% in 2030 en 10% in 2050 te realiseren. Moeten de provincies per januari 2023 elk 5% in plannen of kan het ook anders?

Antwoord: Het NPLG wil niet te veel over verplichtingen te spreken. Het klopt dat is opgeschreven om 10% groenblauwe dooradering te realiseren, waarvan de helft in 2030. De hoop is dat de provincies daar grote stappen in kunnen maken in hun gebiedsplannen, maar als er i.p.v. 5% bijvoorbeeld 4,9% is gerealiseerd in 2030 moeten we ook kijken naar het totale plaatje.

Vraag: In hoeverre kunnen private partijen ook zaken realiseren?

Antwoord: Private initiatieven hebben doorgaans een sneller doelbereik, die bovendien in het adaptieve proces kunnen worden meegenomen. Pieter weet niet precies waar private partijen kunnen aankloppen, maar aangezien de inrichting aan de provincies is stelt hij zich voor dat de provincie de aangewezen partij is.

Vraag: Wat maakt dat de NPLG wel succesvol gaat zijn?

Antwoord: We hebben ons gecommitteerd aan internationale verplichting voor klimaat, natuur en water. Het NPLG is niet zomaar bedacht. De stikstofdiscussie laat zien dat als we niets doen, Nederland op slot gaat. In verband met maatschappelijk druk verwachten we nu wel de juiste stappen.

Vraag: Een recente studie van ABN AMRO en Impact Institute laat zien dat de Nederlandse productie en consumptie voor bijna 40 miljard euro schade veroorzaakt aan biodiversiteit. Waar is het ministerie van Economische Zaken (EZ)?

Antwoord: Ondanks dat EZ geen directe opdrachtgever is, zijn ze net zoals het ministerie van Defensie wel betrokken bij gesprekken over het NPLG.

Onderdeel 3: LIFE IP All4Biodiversity in de praktijk

Ervaringen in Noord-Brabant

Carlo Braat (Brabants Landschap)

Vanuit Brabants Landschap is Carlo betrokken bij veel initiatieven en het is een hele klus om Brabant op de kaart te krijgen. Brabants Bodem richt zich op natuurinclusieve landbouw en heeft een eigen biodiversiteitsmonitor met 13 KPI's. Data uit de kringloopwijzer wordt gebruikt voor het puntensysteem, waarmee de score en beloning inzichtelijk worden gemaakt. Hiermee wordt het een soort stimuleringsregeling, waarover bijna alle deelnemers d.m.v. een enquête zich zeer positief hebben uitgelaten. Studenten van de HAS hebben onderzocht of de KPI's ook daadwerkelijk een positieve bijdrage hebben voor biodiversiteit en zagen bij een aantal deelnemers positieve ontwikkelingen.

Vraag: Wat voor boodschap kun je meegeven aan het regieteam van NPLG?

Antwoord: Een systeem waarbij de agrariër wordt beloond op prestaties in plaats van maatregelen werkt beter. Denk hierbij ook aan vergoeding op bedrijfsniveau.

Vraag: Wat voor boodschap kun je meegeven aan provincies die dit systeem nog niet doen?

Antwoord: Heel simpel: ga aan de slag! En denk daarbij niet in hokjes, maar integraal.

Ervaringen in Gelderland

Lyda Dik en Florette Reijman (Provincie Gelderland)

Lyda en Florette zijn gestart vanuit natuur, maar zijn steeds meer bezig met landbouw. Momenteel langs twee lijnen: 1) Waardevol Brummen (natuur) met gemeenten en waterschap en 2) Ruimte voor rivier (water, KRW), waarbij niet alleen naar de uiterwaarden wordt gekeken, maar het hele Veluwezoom IJssel. Natuurinclusieve landbouw is een middel om ook de opgave voor natuur en water te realiseren. Het woord samenwerking hoor je in veel gebiedsprocessen, maar het gaat in wezen over het land van de boeren. Daarom werken we samen met de boeren, niet de landbouworganisaties. Ook is belangrijk om te bespreken wat is noodzakelijk en wat is wenselijk. De opgedane ervaringen en kennis worden toegepast in nieuwe gebiedsprocessen.

Vraag: Waar zijn jullie het meest trots op?

Antwoord: Het enthousiasme van de boeren. Toen de boerenprotesten bezig waren in het kader van de stikstofdiscussie, vonden bij ons bijeenkomsten plaats waarbij boeren juist enthousiast waren.

Onderdeel 4: Paneldiscussie

Kees de Pater (Vogelbescherming)¹, Pieter de Boer (LNV), Alex Datema (BoerenNatuur), Toine Morel (RWS), Jeen Nijboer (Rabobank) en Jordy Salden (provincie Limburg)

¹ Koos Biesmeijer was verhinderd in verband met de COP15 in Montreal. Kees de Pater heeft zijn plaats ingenomen als expert op het gebied van biodiversiteit.

Vraag: Wat is de succesfactor die ervoor moet zorgen dat het NPLG geen praatcircus wordt en succesvol gaat zijn?

Alex: Het is al veel gezegd, maar er moet perspectief liggen voor agrariërs. Dit betekent dat er serieuze aanreikingen en gesprekken moeten komen met een reëel financieel aanbod en/of middelen en verdienmodel. Daarbij is essentieel dat agrariërs ook verbinding en begrip voelen met de urgentie, zodat zij zelf mee willen doen.

Kees: Gezien de lange duur van het geheel en de polarisatie die dat met zich meebrengt is het laten zien van successen op de korte termijn (quick wins) belangrijk. Daarnaast is het bieden van middelen, waaronder grond of de verwerving ervan, belangrijk voor boeren die stappen willen maken t.a.v. natuurinclusief en biodiversiteit.

Jeen: Persoonlijke (keukentafel)gesprekken en verbinding. Op Schiermonnikoog bijvoorbeeld leken de belangen en meningen verschillend te zijn, maar na gesprekken zijn nieuwe perspectieven en verdienmodellen bedacht waar de boeren voor open stonden.

Jordy: Zuid-Limburg is een apart gebied met wateroverlast en -verontreiniging in de natuur door landbouwpraktijken. In de nabijheid van Natura 2000 gebieden zijn grondposities de sleutel tot succes voor het behalen van doelen door een passende bedrijfsvoering en beheer. Als je kunt laten zien wat er gedaan is met (opgekochte) locaties, is er meer waardering voor.

Toine: Kijk niet alleen naar grond van boeren, maar ook naar openbare ruimte van overheden. Vaak wordt infrastructuur gezien als een barrière, maar met het juiste beheer en onderhoud kan infrastructuur een verbindende rol invullen en leefgebied bieden.

Pieter: Het succes ligt in het feit dat er al veel initiatieven en actieve netwerken zijn. Wel is het belangrijk om te realiseren dat juist omdat er al veel gebeurt, we kennelijk ergens tekortschieten en er naar verwachting dus iets extra's nodig is om de doelen te bereiken. Door iteratief en adaptief te werken verbeteren we onszelf en helpen we elkaar.

Vraag: Welke bijdrage kan jouw organisatie leveren om het succes van NPLG te garanderen?

Jeen: Voor de Rabobank is het belangrijk dat biodiversiteitsherstel onderdeel is van de financiering. Dit kan rentekorting opleveren, een bepaald aflossingsregime of een hogere duurzaamheidsklasse. Toch kan een nieuw verdienmodel onzekerheid met zich meebrengen. Er zou een vorm moeten zijn waarbij de bank ook risico op zich neemt. Daarnaast is het goed te realiseren dat Rabobank niet alleen werkt aan biodiversiteit via directe klanten, maar ook door te investeren in het ontwikkelen van duurzame landbouw, in instrumenten zoals de biodiversiteitsmonitor en naar collectieven.

Kees: De Vogelbescherming lijkt een beperkte zichtbaarheid te hebben, wellicht door een braaf imago. Net als de boer die ervoor kiest om niet te protesteren en daardoor ook niet in de media voorkomt. Maar de Vogelbescherming zorgt voor de verbinding tussen de wetenschap en de praktijk. Door te testen en adviseren welke natuurinclusieve maatregelen werken, bijvoorbeeld afwaardering van grond voor weidevogels samen met provincie Friesland.

Alex: Het systeem is nog steeds gewend om te sturen op productie, ook de keten om ons heen. Toch zijn er steeds meer boeren die anders durven te kijken. BoerenNatuur heeft meer dan tienduizend leden en vertegenwoordigt een dwarsdoorsnede van de gemiddelde boer. Zoek elkaar op, enthousiasmeer elkaar. In sommige delen van het land is het voor boeren al normaal geworden om met elkaar te praten over weidevogels in plaats van de melkproductie. Kijk wat je nu al kunt doen om verandering door te voeren. Er zijn tal van

mogelijkheden. De rol van BoerenNatuur is om kennis en kunde uit te wisselen over het gebied aan de keukentafel, ook over mogelijke subsidieregelingen.

Jordy: Er ligt een enorme opgave voor de provincies en de gemeenten in Limburg liggen nog niet op één lijn. Het zijn de kleine successen waarmee we grotere stappen moeten maken. Maar daarbij hebben we ook de LNV nodig.

Pieter: LNV heeft circa 55 mensen die contact moeten leggen en houden bij provincies ter ondersteuning.

Toine: RWS kan bijdragen met kennis en informatie, maar geen leidende rol in de samenwerking van gebiedsprocessen. Momenteel richt RWS zich in voor de uitvoering van NPLG, waarbij een loket voor verbinding moet zorgen.

Vraag uit de zaal: *Stichting Natuurrijk zet zich in om op een lap grond biodiversiteit te verbeteren en te werken aan groenblauwe dooradering door middel van een natuurlijke systeem, inclusief predatoren. Hoe kan zij omgaan met tegenwerking van overheid, agrariërs en omwonenden?*

Antwoord: Deze vraag is uiteindelijk door tijdgebrek niet beantwoord.

Onderdeel 5: Workshops

Hieronder is per workshop een korte terugkoppeling gegeven door de organisatoren. De presentaties van de workshops zijn beschikbaar als bijlage (m.u.v. de excursie).

Workshop: Lerend praktijknetwerk en training samenwerkingscode

Margo Meijerink (Deltaplan Biodiversiteitsherstel) en Martijn Daalder (Strategy Navigation)

Deelnemers waren vooraf gevraagd een casus over samenwerking tussen organisaties in gedachten te nemen. Vanuit de gedachte dat we werken met mensen uit de praktijk EN omdat de theorie meer gaat leven als je het voor jezelf kunt koppelen aan een praktijkvoorbeeld.

Martijn Daalder heeft de deelnemers kort meegenomen in de theorie over samenwerking tussen organisaties. Vanuit het principe dat als we samenwerking zo belangrijk vinden, we het ook serieus moeten nemen. Aan de orde kwamen de aspecten die in een samenwerking geregeld moeten zijn (het samenwerkingscanvas) en de verschillende vormen van samenwerking. Kort stil gestaan bij het instrument van de Regisseur van de samenwerking om een samenwerking te evalueren.

Oproep aan de aanwezigen gedaan om na te gaan of deze training voor hen, voor hun organisatie van betekenis kan zijn om gebiedsprocessen succesvoller te laten verlopen.

Leukste uitspraak achteraf: 'Geniaal' aldus een van de deelnemers.

Workshop: Toolbox voor biodiversiteit

Ronald Hiel en Fleur Bokma (Deltaplan Biodiversiteitsherstel)

Wat bijzonder prettig was om te ervaren dat in de workshop heel veel partijen actief hebben meegedacht hoe we de toegankelijkheid van de toolbox nog verder kunnen verbeteren en er voor kunnen zorgen dat zoveel mogelijk partners en stakeholders van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel informatie gaan uploaden in de toolbox. Een bundeling van tools en good practices over biodiversiteitsherstel is cruciaal om te voorkomen dat steeds opnieuw op verschillende plekken het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Het is duidelijk dat de toolbox ook een belangrijke informatiebron kan en moet gaan worden voor de uitrol van het NPLG.

Workshop: KANO (Kansenanalyse Natuurontwikkeling)

Marten Schoonman (Naturalis Biodiversity Center) en Sjoerd Steenberg (Provincie Zuid-Holland)

Er was veel interesse d.w.z. goede opkomst van een brede groep geïnteresseerden die nieuwsgierig waren naar de toepasbaarheid. Uit de discussie kwam naar voren dat de KANO quickscan een hele krachtige tool is en dat de waarde zit in het gebruiken van het resultaat. Het geeft geen kant-en-klare antwoorden, maar wel een groslijst van kansen voor een gebied om in een gebiedsproces actief verder op te pakken. Er werd waardering uitgesproken voor het feit dat de scan focust op kansen in plaats van problemen/risico's.

Workshop: Excursie biologische boer in Van Gogh Nationaal Park

Jacomien den Boer² (ZLTO), Carlo Braat (Brabants Landschap) en Jan Buys (Provincie Zuid-Holland)

² De excursie was grotendeels georganiseerd door Jacomien den Boer, maar zij kon helaas de excursie niet bijwonen in verband met ziekte.

De workshop was op het bedrijf van de familie van Balkom. Een biologisch melkveebedrijf met ongeveer 130 melkkoeien op ruim 100 hectare natuurgrond. Ongeveer 1/3 van grond in eigendom. Overige gronden betreffen pachtgronden met reguliere gebruiksmogelijkheden en natuurpacht op gronden van Natuurmonumenten. Het bedrijf grenst aan noordzijde direct aan Natura 2000-gebied Loonse en Drunense Duinen.

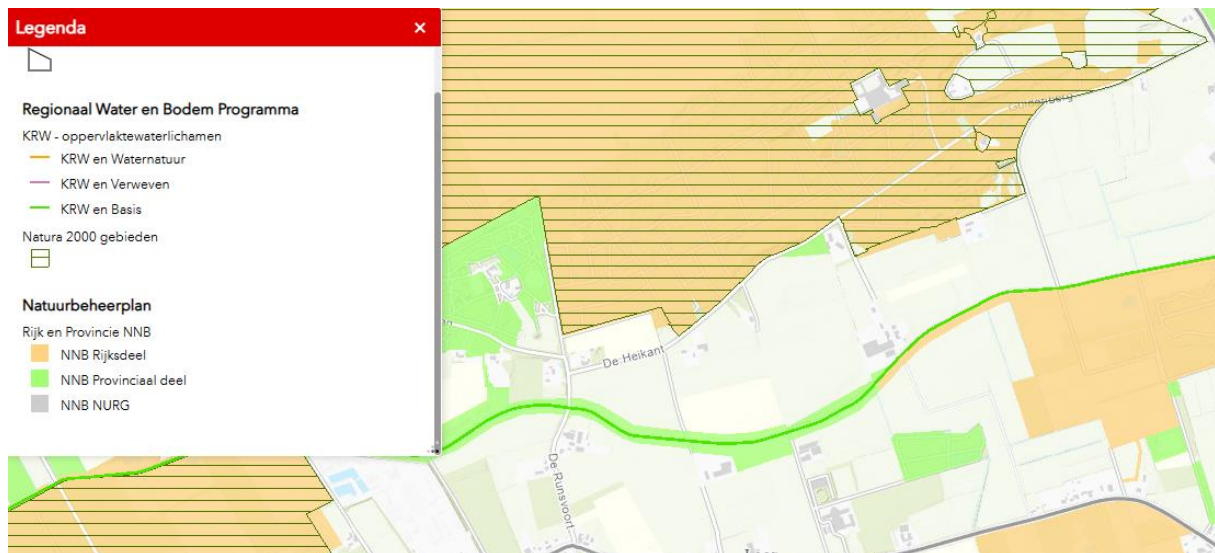
Het bedrijf doet mee aan Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkvee, een project van Brabants Bodem, en behaalt bijna de maximale score van 2500 punten. Rond het bedrijf is alleen blijvend grasland voor maximale weidegang, geen mais. Er is een samenwerking met een biologische akkerbouwer op afstand (ruil mest voor eiwitrijk product).

In kader van BBM hebben studenten van HAS Den Bosch onderzoek gedaan naar biodiversiteit op 30 melkveebedrijven. In het onderzoek scoort het bedrijf goed op biodiversiteit.

De deelnemers aan de workshop reageerden allemaal enthousiast op de prestaties van dit bedrijf zo dichtbij een Natura 2000-gebied. Duidelijk werd dat we dit type bedrijven wensen in de schil rond Natura 2000-gebieden.

Aandachtspunten:

- Voor extensief melkveebedrijf heb je veel en goedkope grond nodig;
- Samenwerking met akkerbouw biedt kansen.
- De boer gaf aan geen belangstelling te hebben voor (gedeeltelijke) afwaardering van landbouwgronden. In dit gebied worden hoge grondprijzen betaald door boomkwekers en graszodenbedrijven. Wat als je zou gaan stoppen met je bedrijf en er ligt een kwalitatieve verbintenis op met beperkingen? Dan is de grond veel minder waard.

BIJLAGEN

Als bijlagen zijn toegevoegd:

- Presentatie plenaire sessie (onderdelen 1, 2 en 3)
- Presentatie workshop Lerend praktijknetwerk en training samenwerkingscode
- Presentatie workshop Toolbox voor biodiversiteit
- Presentatie workshop KANO (Kansenanalyse Natuurontwikkeling)